

MARGINALIA ANTIPHONTEA

Scripsit

CAROLUS MARTINUS LUCARINI

Antiphontis, rhetoris Rhamnusi, orationes superstites universas superiori saeculo Th. THALHEIM¹, A. GERNET², M. GAGARIN³ critice ediderunt, melius atque locupletius Theodorus THALHEIM. Restant nihilominus nonnulli loci, qui aptam medelam adhuc desiderant.

(1) 1, 21 sq.: Σκέψασθε οὖν ὅσῳ δικαιότερα ὑμῶν δεήσομαι ἐγὼ ἢ ὁ ἀδελφός. Ἐγὼ μὲν γε τῷ τεθνεῶτι ὑμᾶς κελεύω καὶ τῷ ἠδικημένῳ τὸν αἶδιον χρόνον τιμωροῦς γενέσθαι· οὗτος δὲ τοῦ μὲν τεθνεῶτος περὶ οὐδὲν ὑμᾶς αἰτήσεται, ὃς ἄξιός καὶ ἐλέου καὶ βοηθείας καὶ τιμωρίας παρ' ὑμῶν τυχεῖν, ἀθέως καὶ ἀκλεῶς πρὸ τῆς εἰμαρμένης ὑφ' ὧν ἤκιστα ἐχρῆν τὸν βίον ἐκλιπῶν, [22] ὑπὲρ δὲ τῆς ἀποκτεινάσης δεήσεται ἀθέμιτα καὶ ἀνόσια καὶ ἀτέλεστα καὶ ἀνήκουστα καὶ θεοῖς καὶ ὑμῖν, δεόμενος ὑμῶν <...> ἃ αὐτὴ ἑαυτὴν οὐκ ἔπεισε μὴ κακοτεχνῆσαι. Accusator accusat fratrem tamquam patris defuncti proditorem. Lacunam iam pridem agnoverunt viri docti, quam GESNER cum <πειθεσθαι> explebat, THALHEIM cum <μὴ τιμωρῆσαι>. JERNSEDT ita locum refinxit, δεόμενος αὐτῷ πειθομένους μὴ καταψηφίσασθαι ταύτης ἢ ἑαυτὴν οὐκ ἔπεισε, elegans sed longe petitum remedium adhibens! Vide ne simplicius fuerit δεόμενος ὑμῶν <συγγνώμῃ> ἢ αὐτὴ ἑαυτὴν (“hoc scilicet vos precans, ut ignoscatis eis quae ipsa a se impetrare non potuit, quin machinaretur”), cfr. LSJ s.v. συγγινώσκω (cfr. etiam *Tetral.* III 1, 6: εἰ μὲν γὰρ ἄκων ἀπέκτεινε τὸν ἄνδρα, ἄξιός ἂν ἦν συγγνώμης τυχεῖν τινος; 5, 5). Fuerunt et qui codicum

¹ Antiphon, *Orationes et fragmenta*, post F. BLASS edidit Th. THALHEIM, Lipsiae 1914.

² Antiphon, *Discours*, texte établi et traduit par L. GERNET, Lutetiae Parisiorum 1923.

³ Antiphon, *The Speeches*, ed. by M. GAGARIN, Cambridge 1997. Editionem Hispanicam (Antifont de Ramnunt, *Discursos*, intr. text. rev. trad. i notes de J. REDONDO I SÁNCHEZ, 2 voll., Barcinone 2003–2004) non vidi.

lectionem defenderent, WILAMOWITZ⁴ scilicet et BARIGAZZI⁵: hic in verbis δεόμενος ὑμῶν ... κακοτεχνῆσαι de pietate, quae novercae defuerat quamque impudentissima mulier in iudicibus requirebat, agi credit, ille ἀθέμιτα ... ἀνήκουστα καὶ θεοῖς καὶ ὑμῖν cum δεόμενος, non cum δεήσεται coniungit (post δεήσεται interpungens). Neutra explicatio mihi arridet, cum ἄ vix pro rebus pie gestis accipi possint⁶ neque ea quae frater pro noverca precaturus erat eadem quae ipsa ἑαυτὴν οὐκ ἔπεισε μὴ κακοτεχνῆσαι esse possint.

(2) *Tetralog.* I 2, 9: Ὡς δὲ τόνδε τὸν κίνδυνον οὐκ ἀσφαλέστερον τοῦ ἀπὸ τῆς γραφῆς ἠγούμην εἶναι, ἀλλὰ πολλαπλάσιον, εἰ μὴ παρεφρόνουν, διδάξω. Ἄλους μὲν γὰρ τὴν γραφὴν τῆς μὲν οὐσίας ἤδη ἐκστησόμενος, τοῦ δὲ σώματος καὶ τῆς πόλεως οὐκ ἀπεστερούμην, περιγεγόμενος δὲ καὶ λειφθεὶς, κἂν ἔρανον παρὰ τῶν φίλων συλλέξας, οὐκ ἂν εἰς τὰ ἔσχατα κακὰ ἦλθον· ἐὰν δὲ νῦν καταληφθεὶς ἀποθάνω, ἀνόσια ὀνειδῆ τοῖς παισὶν ὑπολείψω, ἢ φυγῶν γέρων καὶ ἄπολις ὧν ἐπὶ ξενίας πτωχεύσω. Verba haec accusati sunt, qui, ut crimen diluat, contendit sibi omni modo nitendum fuisse, ne ille vir, de cuius caede agitur, occideretur: constabat enim ipsos inimicissimos esse neque, si alter opprimeretur, vitari poterat quominus inimicus superstes potissimum suspicionem moveret. Obiecerat accusator tutius reo esse hoc discrimen subire quam causam (γραφὴ) ab interfecto intentam defendere contenderatque reum ut illud iudicium fugeret facinus admisisse. Defendit accusatus sibi constitisse, si illa causa (γραφὴ) cecidisset, se bona certe amissurum fuisse (τῆς μὲν οὐσίας ἤδη ἐκστησόμενος), ceterum in discrimen exilii atque vitae venturum non fuisse (τοῦ δὲ σώματος καὶ τῆς πόλεως οὐκ ἀπεστερούμην): quae autem discrimina ipsi nunc incumberent. Si ita est, nescio quomodo verba ἐὰν δὲ νῦν καταληφθεὶς ... πτωχεύσω stare possint. Ita locum reddidit GERNET: “Et je le prouve: convaincu du chef de l’accusation, je savais que je serais dépouillé de ma fortune; mais je gardais la vie sauve et la cité; et gardant l’une et l’autre, je n’aurais eu qu’à recueillir un érane parmi mes amis pour ne pas tomber dans la dernière misère; au lieu que, si je suis condamné aujourd’hui, je périrai en léguant à mes fils le déshonneur et la souillure – à moins que je ne m’exile pour vieillir à l’étranger, mendiant et sans patrie”⁷. Lege mecum: ἐὰν δὲ νῦν καταληφθῆσ<ομαι, ἢ> ἀποθανῶ<ν> ἀνόσια ὀνειδῆ κ.τ.λ.

⁴ U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, *Die erste Rede des Antiphon*, Hermes XXII 1887, p. 206, adn. 2 (= *Kleine Schriften*, vol. III, Berolini 1969, p. 112, adn. 2).

⁵ A. BARIGAZZI, *Sopra due orazioni di Antifonte*, Athenaeum XLII 1954, p. 174 sq.

⁶ “Barigazzi defends the MS text, arguing that the defense will ask for pity, but it is hard to see how the Greek could yield this sense (or any sense)”, opponit GAGARIN.

⁷ Aliter vertit DECLEVA CAZZI (*Antiphontis Tetralogiae*, edidit, transtulit et commentario instruxit F. DECLEVA CAZZI, Baretii–Mediolani 1969): “ma se morirò convinto colpevole, lascerò ai miei figli un empio disonore, oppure esiliato, vecchio e senza patria mendicherò in terra straniera”.

(3) Ibid., I 3, 5 sq.: Οὐδὲ μὴν ἀπογενέσθαι ἢ παραγενέσθαι εἰκότερον αὐτόν ἐστιν· εἰ γὰρ ἀπεγένετο, τὸν μὲν κίνδυνον τὸν αὐτὸν ἐμελλε καὶ παρῶν κινδυνεύειν, πᾶς γὰρ αὐτῶν ληφθεὶς τοῦτον ἂν τὸν ἐπιβουλεύσαντα ἤλεγκεν ὄντα, τὸ δ' ἔργον ἦσσαν πράσσειν· οὐδεὶς γὰρ ὅστις τῶν παρόντων οὐκ ἂν ὀκνηρότερος εἰς τὴν πράξιν ἦν. [6] Ὡς δ' οὐκ ἐλάσσω ἀλλὰ πολὺ μείζω τὸν ἀπὸ τῆς γραφῆς κίνδυνον ἢ τόνδε ἠγεῖτο εἶναι, διδάξω. Τὸ μὲν ἀλῶναι καὶ ἀποφυγεῖν ἀμφοτέρας τὰς διώξεις ἐν ἴσαις ἐλπίσι θῶμεν αὐτῷ εἶναι. Μὴ παραχθῆναι δὲ τὴν γραφὴν οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχε τούτου γε ζῶντος· οὐ γὰρ ἂν ἐπέθετο αὐτῷ· εἰς δὲ τόνδε τὸν ἀγῶνα ἤξειν οὐκ ἤλπισε· λήσειν γὰρ ἐδόκει ἀποκτείνας αὐτόν. Verba actoris sunt: defenderat reus, si caedem nullo periculo perficere voluisset, sibi magis conduxisse sicarios inmittere, qui, dum ipse abest, eius inimicum opprimerent. Contradicit actor homicidae, qui neci non intersit, idem iudicium incumbere, cum sicarius quisque index existere possit, ceterum et periculum exoriri, ne caedes parum diligenter absolvatur. In verbis πᾶς γὰρ αὐτῶν ληφθεὶς τοῦτον ἂν τὸν ἐπιβουλεύσαντα ἤλεγκεν ὄντα mendum, opinor, delitescit, cum verbum αὐτῶν quibus referatur non video; sine dubio de sicariis agitur, sed eorum mentio desideratur. Lege mecum levi correctione **πᾶς γὰρ αὐ<θεν>τῶν ληφθεὶς**. Verbum αὐθέντης Antiphon adamabat: cfr. *Tetral.* II 3, 11; II 4, 4; II 4, 9; II 4, 10; 5, 11.

Aliud mendum, a viris doctis iam pridem deprehensum, adhuc fortasse idoneam medelam desiderat, cum verba μὴ παραχθῆναι ... τούτου γε ζῶντος sana non videantur⁸, remedium autem a JERNSTEDTIO adhibitum (μὴ ὑπαχθῆναι δὲ τῇ γραφῇ οὐδεμίαν κ.τ.λ.) a libris penitus recedat. Lege: **μὴ παραχθῆναι δ' εἰς τὴν γραφὴν κ.τ.λ.** Cfr. 5, 8: εἰς τόνδε τὸν ἀγῶνα καθέστηκε; 5, 19: καθέστηκε εἰς τὸν ἀγῶνα; 6, 11: χορηγὸς κατεστάθην εἰς Θαργῆλια. Ceterum verbum γραφή plerumque accusationem significat; nonnumquam tamen pro ipso iudicio accipitur (cfr. γραφὴν εισέρχεσθαι, γραφὴν εισιέναι apud LSJ s.v. γραφή III 2), uti in nostro loco, si bene ipse correxi.

(4) 5, 31: προσέχετε δὲ τὸν νοῦν αὐτῇ τῇ βασάνῳ, οἷα γεγένηται. Ὁ μὲν γὰρ δούλος, ᾧ ἴσως οὔτοι τοῦτο μὲν ἐλευθερίαν ὑπέσχοντο, τοῦτο δ' ἐπὶ τούτοις ἦν παύσασθαι κακούμενον αὐτόν, ἴσως ὑπ' ἀμφοῖν πεισθεὶς κατεψεύσατό μου. Accusatus fidem mancipii, quod in eum testimonium dixerat, infringere conatur. Quomodo editores verborum ordini tradito adquieverint, nescio; lege mecum **ὁ μὲν γὰρ δούλος, ᾧ τοῦτο μὲν ἴσως οὔτοι ἐλευθερίαν ὑπέσχοντο, τοῦτο δ' ἐπὶ τούτοις ἦν παύσασθαι**. Cfr. e.g. 5, 50; 5, 52; 5, 53; 5, 67; 5, 81; 5, 83.

⁸ GAGARIN adnotat: "The object of παράγω 'bring before (the court)' can be a defendant, a witness or (as here) a case (LSJ s.v. III.1.a)". Ceterum scito παράγεσθαι γραφή hoc tantum loco deprehendi.

(5) 5, 70: καὶ ἐν τούτῳ ἐδηλώθη τῷ τρόπῳ ἀπωλώλει τὰ χρήματα, καὶ ὁ ἀνὴρ ἀπελύθη ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ ὑμετέρου προδεδομένος ἤδη τοῖς ἔνδεκα. Fuit sine dubio ἐδηλώθη <δ>τῳ τρόπῳ ἀπωλώλει τὰ χρήματα, ut vidit HIRSCHIG, cuius coniecturae recentiores editores ne mentionem quidem fecerunt! Huic coniecturae favent non solum 5, 66 et 5, 71 ab ipso HIRSCHIGIO allati, sed etiam 6, 20; 6, 23 et quae leguntur apud K.–G. I, p. 588, adn. 4.

(6) 5, 76: Πρὶν μὲν γὰρ τὴν ἀπόστασιν τὴν τῶν Μυτιληναίων γενέσθαι, ἔργῳ τὴν εὐνοίαν ἐδείκνυε τὴν εἰς ὑμᾶς· ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις ὅλη κακῶς ἐβουλεύσατο ἀποστᾶσα καὶ ἤμαρτε τῆς ὑμετέρας γνώμης, μετὰ τῆς πόλεως ὅλης ἠναγκάσθη συνεξαμαρτεῖν. Ita libri, quos secuti sunt editores, oscitanter scilicet. Verbum enim ὑμετέρας sine dubio corruptum est, cum ἀμαρτάνειν τινός significet aliquid non assequi, quod aliquis assequi conatus erat, unde fit ut aliquis ἀμαρτάνειν τοῦ consilii alicuius boni vel acuti possit, nullo modo alius cuiusque (ut ὑμετέρας), quod in propatulo ei erat poteratque sequi. DOBREE proposuit ἀσφαλεστέρας sive ἀμείνονος, LEO ὑγιεστέρας, de κακῶς ἐβουλεύσατο καὶ ἤμαρτεν ἀποστᾶσα τῆς ὑμετέρας γνώμης cogitavit BLASS, de συνετωτέρας ego.

Londinii, in Collegio Universitatis.